

Jan Mazur *OSPPE*

KWESTIA ŻYDOWSKA W ŚWIETLE TYGODNIKA "MYŚL KATOLICKA" (1908-1914)

Tygodnik "Myśl Katolicka"¹ wcale nie kryje się ze swym krytycyzmem w stosunku do Żydów². Od razu trzeba jednak zauważyć, że pismo to nie prezentuje postawy antysemityzmu w religijnym tego słowa znaczeniu. Jego krytyczne spojrzenie na naród żydowski podyktowane jest względami natury moralnej i społecznej, a także gospodarczej i politycznej. Redaktorzy tygodnika nie podejmują bezpośrednio polemiki z Żydami, lecz swoje wypowiedzi adresują do katolików, Polaków, by ich ostrzec przed aktywnością żydowską na ziemiach polskich. Wydaje się, iż jedną z głównych przyczyn tej krytycznej postawy jest przekonanie "Myśli Katolickiej" o nieustannej destrukcji cywilizacji chrześcijańskiej przez naród żydowski³. Oto pewna charakterystyczna wypowiedź tygodnika na ten temat:

"W (dziewiętnastowiecznym - przyp. JM) ruchu rewolucyjnym wszędzie biorą udział żydzi (...). Znaczna ich liczba była w towarzystwach tajnych, tworzących armię rewolucyjną, w lożach masońskich (...). Co do współczesnego ruchu socjalno-rewolucyjnego można bez przesady powiedzieć, że żyd jest jego duszą. Założycielem Międzynarodówki był żyd Karol Marks; wielu żydów wchodziło w skład jej Rady generalnej (...). W paryskiej federacji Międzynarodówki byli żydzi: Friburg, Loeb, Haltmayer, Lazare i Armand Levi. Żyd Leo Frankel kierował sekcją niemiecką w Paryżu; żyd Cohen reprezentował londyńskie stowarzyszenie robotnicze na kongresie Międzynarodówki w Brukseli, a żyd Filip Coenen był przedstawicielem sekcji antwerpskiej. Wielu z tych żydów, m.in. Friburg i Leo Frankel było w Paryżu podczas

---

¹ Pismo tygodniowe "Myśl Katolicka" doczekało się obszernej monografii, która wyszła spod pióra autora niniejszego artykułu. Zob. tenże, *Tygodnik "Myśl Katolicka" (1908-1914). Problemy religijne, społeczne i polityczne* (Rozprawa habilitacyjna), Wydawnictwo Naukowe PAT, Kraków 1994.

² Termin "Żyd" w rozumieniu "Myśli Katolickiej" na ogół oznacza przynależność zarówno religijną jak i narodową.

³ Por. A. Zwoliński, *Starsi Bracia*, Kraków 1994 ss. 26-28.

Komuny i odegrało tam znaczną rolę. Organizatorami partii socjalistycznych są żydzi (...) - wszyscy, naturalnie, masoni"⁴.

Fragment powyższy jakże wyraźnie wyjaśnia powody, dla których "Myśl Katolicka" widzi w narodzie żydowskim wielkie zagrożenie dla katolicyzmu, jak również dla polskości. Niemal wszyscy Żydzi zaangażowani w działalność społeczno-polityczną są - w przekonaniu redaktorów tygodnika - członkami masonerii. Na temat powiązań Żydów z wolnomularstwem "Myśl Katolicka" pisze:

"Izrael kierując potajemnie ruchami masonerii, niezmiennie dąży do zakreślonego sobie celu, którym jest dechrystianizacja i wynarodowienie społeczeństw: osiągnięcie bowiem tego celu oddałoby pod jego władzę świat cały"⁵

W tym miejscu tygodnik odwołuje się do opinii Lazare'a (zawartej w jego książce: *Antysemityzm*) na temat zbieżności celów, jakie stawiają sobie Żydzi i masoni. Oto wybrany fragment tej wypowiedzi:

"W historii liberalizmu współczesnego żydzi odegrali wielką rolę, liberalizm zaś szedł zawsze ręką w rękę z antyklerykalizmem. Żyd jest z zasady antyklerykałem (...). Dechrystianizacja i wynarodowienie idą w parze: otóż jednego i drugiego sprawcami są żydzi. Z chwilą, gdy żyd zostaje dopuszczony do urzędów publicznych, państwo chrześcijańskie zaczyna chwiać się w podstawach"⁶

"Myśl Katolicka" jest przekonana, iż związek masonerii z interesami Żydów jest aż nader oczywisty i to nawet bez względu na jej genezę. Obie te społeczności łączą dwa wspólne, podstawowe cele, mianowicie dominacja nad światem (stąd akcje osłabiania innych narodów) oraz dechrystianizacja⁷

Celem podkreślenia powagi niebezpieczeństwa grożącego narodom chrześcijańskim ze strony Żydów, "Myśl Katolicka" w jednym ze swych artykułów cytuje urywki XV-wiecznego listu Żydów z Konstantynopola do swych rodaków z Arles. Autor

---

⁴ Wypowiedź ta w głównej mierze oparta jest na dziele *Antysemityzm*, którego autorem jest historyk żydowski, Bernard Lazare (1865-1903). Zob. *Żydzi i masoneria*, "Myśl Katolicka", dalej cyt. MK, 1914 nr 26 s. 205. Trzeba przyznać, iż w porównaniu z innymi czasopismami tego okresu stanowisko "Myśli Katolickiej" jest dość wyważone. Dla przykładu por.: T. Jeske-Choiński, *Sprawozdanie z ruchu religijnego, naukowego i społecznego. Listy z Warszawy. Treny p. Niemojewskiego*, "Przegląd Powszechny", 25 (1908) z. 4 ss. 163-164; W. Wiecki, *Sprawozdanie z ruchu religijnego, naukowego i społecznego. Sprawy Kościoła. Z naszych spraw*, "Przegląd Powszechny", 26 (1909) z. 6 ss. 278-478; B. Szymański, *Ku zdobyciu pola pracy*, "Rola" (Warszawa), 28 (1910) nr 27 ss. 431-432; H. Nussbaum, *Polacy a Żydzi*, "Tygodnik Ilustrowany", 51 (1910) nr 12 ss. 226-227; *Sejm galicyjski. Co do kwestii żydowskiej* (Mowa księdza Stojałowskiego), "Rola" (Kraków), 1 (1907) nr 8 s. 3. Wyjątkowo druzgocącą krytykę przynosi dwuczęściowy artykuł *Żydzi w Galicji Wschodniej* zamieszczony w warszawskiej "Roli", 25 (1907) nr 26 ss. 404-405, nr 27 ss. 419-421.

⁵ *Żydzi i masoneria*, MK 1914 nr 28 s. 220; por. A. Zwoliński, *Starsi Bracia*, ss. 26-34.

⁶ *Żydzi i masoneria*, jw; por. B. Lazare, *L'antisémitisme, son histoire, ses causes*, ed. de la Vieille Taupe, b.r.w.

⁷ Por. *Kwestia żydowska w planie sekty*, MK 1913 nr 16 s. 122. Na ten temat istnieje obszerna literatura. Dla przykładu zob. F. Eger, *Historia Masonerii i innych towarzystw tajnych*, Warszawa 1904; tenże, *Żydzi i Masoni we wspólnej pracy*, Warszawa 1908; B. Lazare, *L'antisémitisme, son histoire, ses causes*, s. 167; L. Hass, *Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej w XVIII i XIX wieku*, Wrocław 1982, ss. 472-473.

powołuje się na hiszpańskie dzieło *La silva curioza*, wydane w Paryżu przez Juliusza de Medrano w 1583 roku oraz najnowszą książkę *Conjuration juive*, która wyszła spod pióra Copin-Albancelli. Ponadto zapewnia on, że oryginał tegoż listu znajduje się w paryskiej Bibliotece Narodowej. Warto przytoczyć niektóre jego fragmenty, gdyż wskazują one - jak twierdzi tygodnik - na "fanatyczną nienawiść żydowską do wyznawców Chrystusa"⁸. Otóż wielcy rabini z Konstantynopola dają swoim rodakom we Francji następujące rady:

"Mówicie, że król francuski, Karol VIII, zmusza was do przyjęcia chrystianizmu: zróbcie to, ponieważ nie możecie postąpić inaczej, - lecz niech zakon Mojżesza króluje w sercach waszych.

Mówicie, że chcą was ogołocić z dóbr: uczyńcie synów waszych kupcami, by zubożyli chrześcijan.

Mówicie, że zagrażają życiu waszemu: uczyńcie synów waszych doktorami i aptekarzami, by uśmiercali chrześcijan.

Mówicie, że burzą wam synagogi: uczyńcie synów waszych księżmi i biskupami, by zburzyli kościoły chrześcijańskie.

Mówicie, że poddają was różnym prześladowaniom: uczyńcie synów waszych prawnikami i mężami stanu, by, podbiwszy świat pod panowanie swoje, wywarli nad chrześcijanami swą zemstę.

Nie uchylajcie się od spełnienia tego rozkazu, który wam dajemy, a przekonacie się, że z uciśnionych, jakimi jesteście obecnie, staniecie się panami świata"⁹

Autorzy tygodnika nie tylko wyrażają swój krytyczny stosunek do postawy Żydów, ale dostrzegają w nich najgroźniejszych wrogów, którzy stanowią dla narodu polskiego ogromne niebezpieczeństwo¹⁰. Michał Plater w artykule: *Zgodność dwóch społecznych imperatywów* wysuwa dwie uzupełniające się tezy: 1. "Bez odrodzenia w katolicyzmie nie podobna myśleć o wyzwoleniu się spod wpływu żydowskiego"; 2. "Bez wyzwolenia społeczeństwa spod wpływów judaizmu, nie może być dzisiaj u nas mowy o odrodzeniu w katolicyźmie"¹¹. Realizacja tych postulatów - jak zauważa Plater - natrafia na trudności, gdyż "Żydowin wciska się w nasze życie społeczne

⁸ *Z żydowskiego świata*, MK 1909 nr 42 s. 330.

⁹ Tamże; por. S. Trzeciak, *Talmud o gojach a kwestia żydowska w Polsce*, Warszawa 1939.

¹⁰ Por. *Przyczynek do kwestii żydowskiej*, MK 1909 nr 39 ss. 307-308, nr 41 ss. 322-323; *Z kraju i zagranicy. Agresywność żydowska*, MK 1910 nr 21 s. 211. Jeśli chodzi o inne źródła, to dla przykładu por. *Posłowie ankiety* (ogłoszonej 20 X 1905 r.; pytanie postawione w kwestionariuszu: *Jakie są szczególniejsze zadania, które katolicyzm u nas w Polsce ma dzisiaj do spełnienia?*), "Przegląd Powszechny", 23 (1906) z. 7 ss. 13'-14'. Wyrażone w ankiecie poglądy środowisk katolickich ulegną z czasem radykalizacji; por. także: J. Majchrowski, *Polityczno-ustrojowe koncepcje ruchu narodowo-radykalnego*, "Zeszyty Naukowe UJ. Prace z nauk politycznych", 1982 z. 19 ss. 18-21.

¹¹ M. Plater, *Zgodność dwóch społecznych imperatywów*, MK 1910 nr 10 s. 95; por. F. Eger, *Żydzi i Masoni we wspólnej pracy*, passim. Takie spojrzenie na kwestię żydowską stanie się jeszcze bardziej wyraźne w okresie międzywojnia. Dla przykładu por. J. Majchrowski, *Problem żydowski w programach głównych polskich obozów politycznych 1918-1939*, "Znak", 35 (1983) nr 339-340 ss. 383-394.

dwumilionową liczbą swych pasożytniczych, zasadniczo przeciwnych nam jednostek, zrywających się dziś ze szczególną do walki z nami ochotą"¹².

Skuteczna obrona strony katolickiej przed Żydami nie jest wszakże łatwa, gdyż w społeczeństwie jest zbyt wielki procent ludzi "nieuleczalnych", to znaczy takich, którym - jak wyjaśnia autor artykułu - "brak odpowiedniego zmysłu i dobrej woli, którym już lepiej wegetować w zgodzie z błotem i zaćmieniem, niż ze światłem"¹³

Akcja społecznej odnowy i czujności winna skupić się - zdaniem Platera - na ochronie tych, których "zaraza i podstępny żydowski jeszcze nie dotknęły" Tych właśnie trzeba szczególnie umacniać i przestrzegać, "tym drogi wskazywać i skazyanych na życie wśród żydów i zażydzonych środowisk uświadamiać i bronić od zbyt łatwego zakażenia"¹⁴.

Czym konkretnie można się zarazić, przebywając w "zażydzonych środowiskach"? "Myśl Katolicka" odpowiada na to pytanie niemal w każdym numerze pisma, informując o ich szkodliwej postawie, godzącej w interesy chrześcijaństwa i polskości. Na przykład autor rubryki *Z kraju i zagranicy* z oburzeniem donosi, że jedno z wiedeńskich pism zamieściło artykuł na temat Polski, określając ją mianem "krajiny bandytów". Jest on przekonany, że tego rodzaju opinie za granicą wyrabiają Polakom właśnie Żydzi. Natomiast odnośnie do przestępczości w Królestwie Polskim autor ów podaje kilka charakterystycznych danych, które jego zdaniem - dowodzą, że jedną z głównych przyczyn zła w zaborze rosyjskim jest przestępczość elementu narodowości żydowskiej. I tak w samej Warszawie - według przedstawionej statystyki - wszystkie, bez wyjątku, domy publiczne prowadzone są przez Żydów. Wszyscy uprawiający handel "żywym towarem" to również Żydzi. Ponadto autor ów stwierdza, że ulice warszawskie: Stawki, Smocza i Ostrowska są największym w stolicy siedliskiem złodziei. Zapewnia on, że wśród nich nie ma ani jednego chrześcijanina, lecz są to wyłącznie Żydzi¹⁵

"Myśl Katolicka" jest przekonana, że ową "zarazę" dla katolicyzmu stanowią pewne skandaliczne akcje żydowskie, które demoralizują Polaków. Redakcję tygodnika niepokoi na przykład to, że na Wołyniu Żydzi utworzyli "Ligę Wolnej Miłości" Główną formą działalności Ligi jest kolportaż książek pornograficznych. Autor notatki na ten temat informuje, że "robotą trwa zaledwie miesiąc, a rezultaty są straszne"¹⁶

¹² M. Plater, *Zgodność dwóch społecznych imperatywów*, s. 95.

¹³ Tamże. Podobną ocenę sytuacji można spotkać nawet w tych czasopismach katolickich, które stoją w opozycji do środowiska "Myśli" Dla przykładu por. J. Chaciński, *Kwestia żydowska u nas*, "Prąd", 3 (1911) nr 7 ss. 250-256; W. Lutosławski, *Naród wybrany*, "Prąd", 3 (1911) nr 9-10 346.

¹⁴ M. Plater, *Zgodność dwóch społecznych imperatywów*, ss. 95-96; por. S. Trzeciak, *Talmud o gojach a kwestia żydowska w Polsce*, jw.; B. Lazare, *L'antisémitisme, son histoire, ses cause*, ss. 167 i nn.

¹⁵ *Z kraju i zagranicy. Gangrena żydowska*, MK 1914 nr 25 s. 197. Niektóre czasopisma informują o przypadkach jeszcze bardziej jaskrawych. Dla przykładu por. *Żydzi w Galicji Wschodniej*, "Rola" (Warszawa), jw. ss. 419-421.

¹⁶ *Z kraju i zagranicy. Towarzystwo pornograficzne*, MK 1910 nr 8 s. 81.

Tygodnik zawiera też sporą liczbę doniesień na temat działalności Żydów w środowisku wiejskim. Jako właściciele karczem są oni szczególnie szkodliwi, gdyż - zdaniem redakcji - przyczyniają się do szerzenia pijaństwa. Żydzi są także obecni w handlu i szkolnictwie, co - w ocenie tygodnika - odbija się niekorzystnie dla Polski. Zdominowany przez nich handel nie służy dobru narodowemu, a szkolnictwo traci swój patriotyczny, narodowy i chrześcijański charakter¹⁷

Na początku obecnego stulecia można więc poważnie mówić o kwestii żydowskiej¹⁸ Jej istnienie w polskim życiu społecznym i narodowym redaktorzy "Myśli Katolickiej" dostrzegają w całej niemal rozciągłości. Bardzo interesujący pod tym względem jest artykuł Michała Platera zatytułowany *Rdzeń kwestii żydowskiej*. Warto prześledzić go nieco dokładniej. Otóż Plater powiada, że "jak sam żyd, tak też i kwestia żydowska" mają dwa oblicza. Jedno zewnętrzne, bardziej znane wszystkim i drugie jakby wewnętrzne, stanowiące "istotne podłoże pierwszego"¹⁹ Pierwsze z nich ujawnia się w życiu gospodarczym. Żyd - jak dowodzi autor rozważań - jest nie tylko "dokuczliwy ekonomicznie", ale także "szkodliwy obyczajowo" Natomiast drugie oblicze tkwi w przyjmowanych przez Żydów zasadach i poglądach. W opinii Platera sprowadzają się one głównie do tego, iż Żyd szczyci się swoją postawą wrogości wobec chrześcijaństwa, najbardziej zaś wobec Kościoła katolickiego²⁰ Dlatego w "antysemityzmie" autor ów widzi niekwestionowaną wartość pozytywną, która polega na obronie świata, zwłaszcza chrześcijaństwa, przed "wszelkim złem, które od Żydów na nas idzie, a niesie z sobą zarodki śmiertelnego znieprawienia"²¹

Ponadto Plater kreśli swoje uwagi będące próbą pewnej charakterystyki antysemityzmu. Píše on między innymi: "Upatrując cel zbawczy, trzeba, abyśmy chcieli dokładnie rozpoznać i wyrozumieć stanowiska, z których (Żydzi - przyp. JM) wojują, i wyrozumiawszy, nie łudzili siebie możliwością zgody, na ustępstwach opartej" Walka z wpływami Żydów jest bezwzględnie konieczna, choć - jak autor zaznacza - nie ma to być walka zaczepna, lecz zasadniczo obronna, nie godząca się na jakiegokol-

¹⁷ Por. *Z żydowskiego świata*, MK 1909 nr 38 ss. 298-299, nr 39 ss. 305-306, nr 41 ss. 322-323, nr 42 ss. 330-331; *Z kraju i zagranicy. Miasta polskie*, MK 1913 nr 19 ss. 149-150; J. Popiel, *Precz z deprawacją!*, MK 1909 nr 10 ss. 74-75.

¹⁸ Por. A. Eisenbach, *Kwestia równouprawnienia Żydów w Królestwie Polskim*, Warszawa 1972; A. Hertz, *Żydzi w kulturze polskiej*, Paryż 1961; *Dzieje Żydów w Łodzi 1820-1944. Wybrane problemy*, praca zbiorowa pod redakcją W. Pusia i S. Liszewskiego, Łódź 1991; *Żydzi w Małopolsce. Studia z dziejów osadnictwa i życia społecznego*, praca zbiorowa pod redakcją F. Kiryka, Przemyśl 1991.

¹⁹ M. Plater, *Rdzeń kwestii żydowskiej*, MK 1910 nr 1 s. 2.

²⁰ Tamże s. 3; por. S. Trzeciak, *Program światowej polityki żydowskiej*, Warszawa 1936.

²¹ M. Plater, *Rdzeń kwestii żydowskiej*, s. 12; por. J. Chaciński, *Kwestia żydowska u nas*, ss. 250-256. Postawa wrogości Żydów wobec katolicyzmu wyraża się, zdaniem tygodnika, między innymi w podejmowanych przez nich akcjach "spotwarzania duchowieństwa". W przekonaniu "Myśli Katolickiej" potwierdzeniem tej opinii jest chociażby uchwała jednego z kongresów tal-mudystów we Lwowie, której odnośny fragment brzmi: "Kapłanom katolickim wypowiedzmy walkę najzacieklejszą na wszystkich polach! Musimy ich obrzucić stekiem oszczerstw i skandalów, aby ich przez to podać w ogólne pośmiewisko i pogardę". Zob. *Z kraju i zagranicy. Spotwarzanie duchowieństwa*, MK 1912 nr 24 ss. 190-191.

wiek kompromisy. Wszelka słabość ze strony katolików mogłaby sprawić, iż "piętno, które dziś (Żydów - przyp. JM) szpeci, mogłoby stać się także naszym piętnem, srom ich - naszym sromem, ich odrzucenie - naszym odrzuceniem"²².

Główną więc przesłanką, a nawet swego rodzaju obowiązkiem moralnym antysemityzmu jest, zdaniem Platera, racja zbawienia. Żydów trzeba zwalczać, gdyż zło, które szerzą, stanowi śmiertelne zagrożenie dla chrześcijaństwa. Zresztą, autor mówi wyraźnie, iż nie ma żadnego rozdzwieku pomiędzy polskim antysemityzmem a zasadami chrześcijańskimi. Wręcz przeciwnie, Plater nie znajduje zrozumienia dla postawy "skądinąd dobrych katolików" uprzedzonych do antysemityzmu²³

W uzasadnieniu zgodności antysemityzmu polskiego z wymogami moralności chrześcijańskiej, autor ów pisze: "Żydów nie nienawidzimy, uznajemy ich za braci, chociaż są nam braćmi niedobrymi i bardzo szkodliwymi" Zapewnia on, że daleki jest od unikania jakichkolwiek styczności z Żydami, ale ze względu na interes narodowy - jego zdaniem - lepiej byłoby, aby Polacy woleli radzić sobie sami, "odgradzając się od żydowskiej moralności, od ich światopoglądów i brzydkich czynów" Zerwanie tego rodzaju kontaktów uważa on za bardziej konieczne niż "odgrozdzenie się natury ekonomicznej", choć i na tym terenie Żydzi wyrządzają "dotkliwe szkody"²⁴.

Chcąc uzyskać zasadniczy obraz postawy "Myśli Katolickiej" wobec kwestii żydowskiej, wydaje się, iż to, co zostało zaprezentowane powyżej, jest materiałem wystarczającym. Reasumując, można zauważyć, że na początku obecnego stulecia antysemityzm w Polsce ma znamiona ruchu obronnego wobec dominacji żywołów obcych. Tkwi on bardzo głęboko w świadomości narodu, który pozbawiony swej państwowości przez ościenne macarstwa, wyjątkowo czuły jest na wszelkie oznaki

---

²² M. Plater, *Rdzeń kwestii żydowskiej*, s. 12. Podobne przekonanie towarzyszyć będzie polskiej myśli społeczno-politycznej także w okresie późniejszym. Zob. S. Trzeciak, *Program światowej polityki żydowskiej*, jw.; J. Majchrowski, *Problem żydowski w programach głównych polskich obozów politycznych 1918-1939*, jw.

²³ Zbliżone stanowisko zajmuje warszawski tygodnik "Rola", który otwarcie wzywa czytelników do pomocy w walce z grożącą duszy polskiej "zarazą judaizmu" (27 (1909) nr 2 s. 17). Także por. S. Trzeciak, *Talmud o gojach a kwestia żydowska w Polsce*, passim.

²⁴ M. Plater, *Rdzeń kwestii żydowskiej*, s. 12. Inne czasopisma katolickie dają w sumie bardziej pogłębioną ocenę kwestii żydowskiej. Przykładem jest tu chociażby krakowski "Przegląd Powszechny" Włodzimierz Czerkawski dowodzi wszakże, iż Żydzi pod pozorem humanitarnych hasł ogólnoludzkich podjęli "walkę przeciwko ideałom narodowym (polskim - przyp. JM). Osłabiają węzeł narodowy na rzecz kosmopolitycznego humanitaryzmu. Ta gra nader subtelna, prowadzona z wielką zręcznością przez czas dłuższy nie pozostaje bez wpływu. Uczucia narodowe powoli słabną (...) Wtedy przychodzi kolej na jawną już walkę z uczuciami narodowymi. Wtedy judaizm otwarcie i stanowczo występuje przeciwko patriotyzmowi i miłości ojczyzny, jako przeciw pojęciom przestarzałym, ciasnym, niegodnym naszych czasów (...)" Następnie autor ów pisze: "Bóg talmudyczny, wyłącznie żydowski, który żydom daje panowanie nad światem, znajduje w nich najgorliwszych współpracowników, którzy przez demoralizację wszystkich innych, chcą tylko ułatwić mu spełnienie obietnicy" Zob. W. Czerkawski, *Z powodu poglądu Prusa na kwestię żydowską*, "Przegląd Powszechny", 26 (1909) z. 3 ss. 10'-13'.

zagrożeń dla swej tożsamości²⁵. Polskość występuje w ścisłym związku z katolicyzmem, stąd walka obronna niejako z konieczności podejmowana jest na obu płaszczyznach jednocześnie: religijnej i narodowej. "Myśl Katolicka" w przeciwieństwie do pism o proveniencji endeckiej kładzie zdecydowany akcent na religijny aspekt wspomnianej akcji obronnej, nie pomijając wszakże aspektu narodowego.

THE "JEWISH ISSUE" IN THE LIGHT OF THE WEEKLY MAGAZINE
"MYŚL KATOLICKA" (1908-1914)

S u m m a r y

The weekly magazine "Myśl Katolicka" ("The Catholic Thought"), which was being published in Częstochowa from 1908 to 1914, by a circle of lay Catholics, perceived existence of the "Jewish issue" in the Polish land and endeavoured to present its own standpoint to this question. The articles which brought up the subject were a warning to Poles against destructive and pernicious - in the editors opinion - activities of the Jews in Poland.

The analyze of the "Myśl Katolicka" articles leads to the conclusion that Polish anti-Semitism in that time had characteristics of a defensive movement against dominating of foreign elements.

Translated by Kazimierz Stefek *OSPPE*

---

²⁵ Por. T. Kulak, *Jan Ludwik Popławski. Biografia polityczna*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1994, ss. 118-125.